

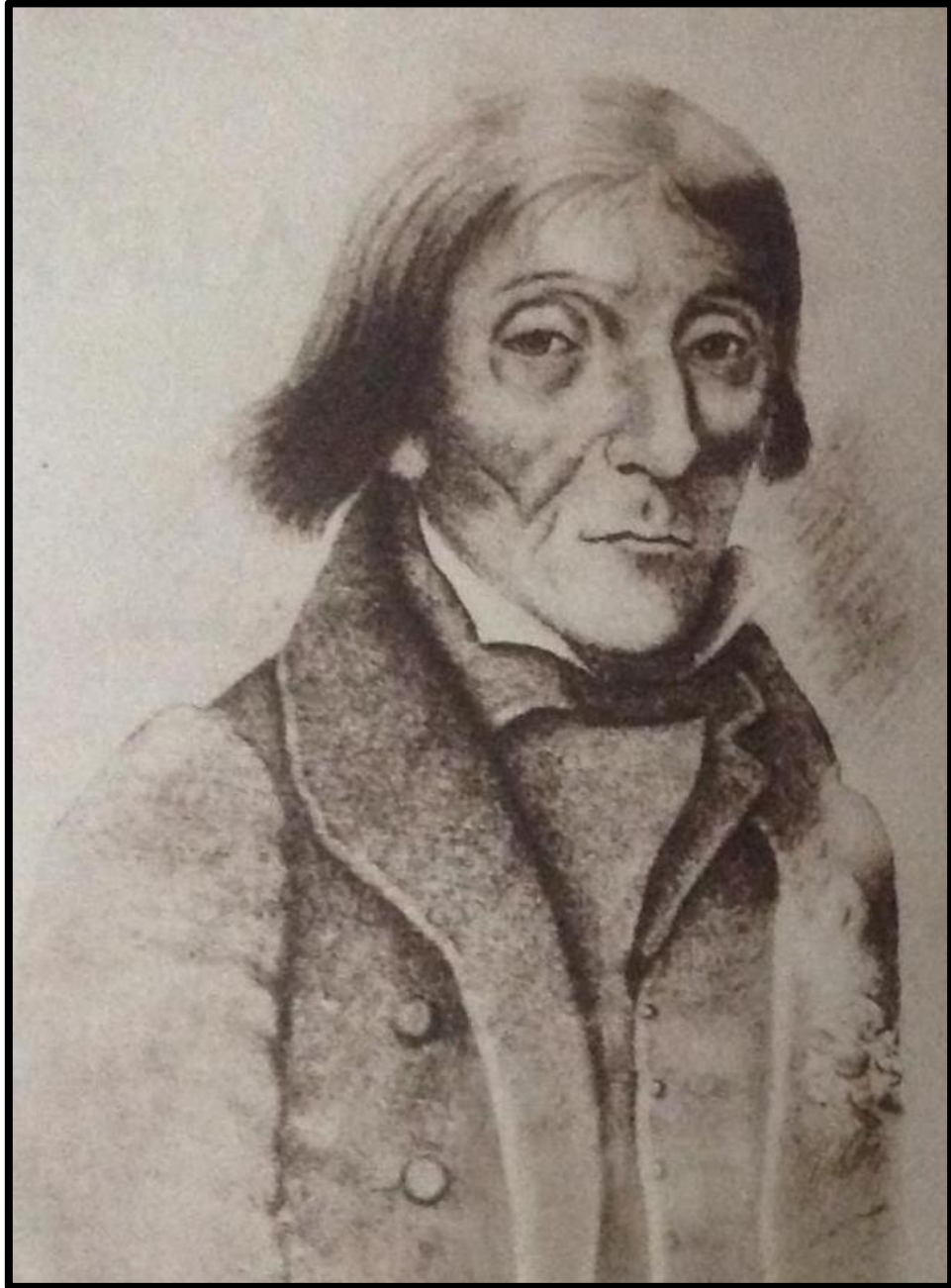
JEAN ELISSALDE

PELLOT KORTSARIA

Patri Urkizuren edizioa

**Azaleko irudia: *Le Courier de Bayonne* (1937-XI). Irudigilea
H.P.**

Etienne Pellot (Hendaia 1765-1856)

Hendaia hitsik dago itsas bazterrean,
Intha ya egin hurren bere beharrean,
Etxen erdiak aise lurrerat dohazko,
Nahiz ez duten eskas pedaxutzat trunko
Izan ditu gizonak lehen haginekin
Bakailau ekhartzeko herritar semekin:
Darburu, Garat eta bertze asko ere
Zeinen izenak bethi aiphatzen baitire.
Han dute Angelesek etsai handiena,
Hekin izenak berak errotzen duena,
Pellot, ez diotena nihoiz egin agur,
Eta ez dena nihoiz izan hekin beldur.
Itsasoz ohitua hekin arrobatzen
Korsuko untzietan zenean ibiltzen,
Zamariak lurrean bildu diotzate,
Herrian bera zela agertzen alkate.
Halakoa egin du hekien higuintzak
Non ez baituke geldi nihoren othoitzak
Erratetik orotan, gauza eder dela
Ixurtzea non nahi Angeles odola;
Josteta, padaretan hekin biluztea,
Eta athorra gabe, bidetan uztea:
Haren mintzoa bada orai estranio,
Haren lanek Korsuan hainisko balio.

Martin Hiribarren, *Eskaldunac* 1853.

AITZIN-SOLAS

Duela urte batzuek argitaratu nuenean Alberdania argitaletxean Jean Elissalde *LVII.a gerlan* (1995) Inazio Mujika editoreak esan zidan ea Pelloten ixtorioa aurkitzen nuen, interesgarri zitekeelako hendaiarraren itsasoko abenturekin beste liburutto bat plazaratzea. Bagenekien idatzirik zituela “Zerbitzari”k ixtorio horiek, zeren eta ezagutzen genuen *Azkaine gure sorterria* deitu liburuan zioena egileak, hau dena hain zuzen:

Jean Elissalde Azkaindar apez xaharrari, nundik etorria ote Zerbitzariren izen hori? Huna. Mila bederatzi ehun eta hamalauko gerlan, behin Hiriart-Urruty jaun kalonjeari eskutitz bat igorri zion, adixkide gisa, gerlako berriekin eta bere eskutitza bururatu, eskutitz guziak egiten diren bezala «Zure Zerbitzari J.E.». Hiriart-Urruty jaun kalonjeari iduriturik berri horiek atsegin egingen zutela *Eskualduna* orduko asterokoaren irakurtaileeri, ondoko astean ager-arazi zituen, *Zerbitzari* doi-doia izentzat utzirik. Aintzinean han-hemenka zenbeit lan ttipi balin bazuen eginik, eta agerarazirik, erran ditake geroztik hedatu dela *Zerbitzari*. Aita Dourisboure Bezkoiztar missionest famatuaren liburu bat —*Les Sauvages Banbars*— euskararat itzuli du, argitaratu *Ama Maria Pasionekoa*, *Kantari Berri*, *Zubur Hitzak*, *Ixtorio Saindua*. Ez dire liburuetan bilduak, binan astetik asterat egunkarian agertuak: *San Frantses Xabierekoa*, *Theophane Venard* dohatsua, *Berrogoita* *hamazazpigarrena Gerlan*, *Pellot itsasturia*, lau liburu handiren

geiak. (Piarres Xarritonen edizioa. Elkar, 1985. Ikus interneten armiarma)

Baina non ediren? Bila ibili ondoren *Eskualduna* eta *Gure Herria* astekari eta errebistetan azkenean Mujikaren ohar bati esker aurkitu ahal izan nuen *Le Courrier de Bayonne* egunkarian 1937ko azarotik 1938ko urtarrilera foiletin gisara emanik eta A. Itsasmendi delako batek sinatuta. Elissaldek erabili zituen ezizenetarik beste bat ote? Bai, hala uste dugu, agian ez baitzitzaion irudituko apez baten eginkizunetan sar zezakeenik modu egokian kortsari baten balentriak kontatzea.

Eta beti bezala Jean Elissalde “A.Itsasmendi”ren euskara, hemen ere, Piarres Lafittek zioen bezala *errex*a, *lainoa*, *pollita*, ageri zaigu eta honelaxe, berak idatzitako modu berean ematen dugu, lapurtera dotorean, grafia eguneratze kontu xume batzuek landa.

Beraz, irakurle, hementxe daukazu euskaraz Elissaldek emanik larogeita bat urte lehentxeago Jean Duvoisinek frantsesez idatzitako *Le dernier des corsaires ou la vie d'Étienne Pellot-Montvieux de Hendaye*, 1856. (Ikus KM liburutegia) Edota geroxeago Edouard Ducéré kortsarien historialariak idatzi *Le capitain corsaire Etienne Pellot*, 1897; hendaiar kortsari suharraren bizitzako zertzeladak eta itsasoko abenturak. Goza ditzazula irudimenaren laguntzaz.

Egundainotik Hendaiarrek itsasturi fama handia ukhan dute. Sekulan haatik ez dute hemezortzigarren mendean baino gorago helarazi beren omena. Nori esker? Hemen aiphatzerat goazen itsas-gerlari ozar eta harrigarri bati esker. Eskualdun gazteenetan ere nork ez du aiphatzen bederen aditu Etienne Pellot? Eskual-Herrian ez da itsasturi handiagorik sortu hau baino, gutienetik lau zehez² itzaltzen du Trafalgarreko³ gudu hits, bainan famatuan, hala bere burua ohoratu zuen Chirru⁴gahakabea bera ;

Etienne Pellot hunen arbasoak Biriaturkoak zirela erraten dute liburu zahar guziek. Dudarik gabelehenik arranoen ondotik mendi puntetan ibilirik, goiz batez itsasoko minak hartu zituen hek ere, eta arraintzarat joan ziren. Itsasoak hala beretu behar zituen nun Biriatur utzirik Hendaiarat ethorri baitziren egoterat, ur lamen orro aitzak hurbilagotik aditzeko. Horra nola sortu zen Hendaian Etienne Pellot 1765an. Buruilaren lehenean.

Haur hotza zen oraino, ait itsasoan galdu zitzaionalarik. Berenaz aski jite borthitz eta bihurrikoa, bixtan da etzuela ondu aitaz gabetzeak. Larderia handia behar dute gisa hortako haurrek. Errana da nihork etzezakela buru harekin: bere guntzetarik athera-arazten zuen bereziki herriko erretor

¹ *Le Courrier de Bayonne*, n° 23930; 1937-XI 27/28.

² Zehe, arra.

³ Trafalgarko gudua 1805eko urriaren 21ean Trafalgar lurmuturrean gertatutako itsas borroka izan zen, Napoleondar gerren barruan. Frantziar eta espainiar armadak baturik, Ingalaterraren armadaren aurka eraso zuten. Ingelesek irabazi zuten gudua.

⁴ *Chirru*, (sic), Kosme Damian Txurruka (Mutriku 1761 – Trafalgar 1805).

xaharra elizan ; Ezin-egona sartua zuen jada. Bainan bihotzak jauzi egiten zion bereziki, nunbeit atabal edo musika zerbeit aditzen zuelarik...

Hain xuxen, denbora hartan Hendaiako gaztelu zaharrean soldadoak baziren eta soldado horiek musika bat aintzinean joaten ziren igandetako mezarat. Pentsatzeko da etzela Etienne Pellot baino haur jarraikiagorik soldaduen urhats guziera. Elizan ere aldarean baino maizago landatzen zituen bere begi bixiak soldado lerroetako bospasei atabal ederretan! Hainbertzetaraino nun igande batez bizpalau dixiduren ondotik bi beharrondo fin bildu baitzituen dohakabe gaixoak...erretorak emanik!!!

Handiagokoen beldurrez eguerditan etzuen etxerat joan nahi izan. Soldadueri jarraiki zen oraino, haiekin bazkaldu eta ilhuna arte jostatu. Gauari buruz etxerat itzultzeko erran ziotelarik, nigarrez hasi zen, eta bethi han egotea galdetu. Nork du soldadoek baino bihotz gehiago itxura guzien kontra? Aintzindari bat joan zen beraz haurraren etxeraino. Baietz ihardetsirik etxean, haurra berekin atxiki zuten handik goiti soldadoek eta altxatu. Zahartu eta zahartu ondoan ere itsas-gerlari famatuak ez omen zakien eskerrak nola bihur bere aitaordekoari ;

Gerlari ohiak ziren soldado horietan gutiz gehienak. Aise asma ditake beraz, baten besoetarik bertzearen belhaunen gainerat, Etienne ttipiak zer ixtorioak aditu zituen goizetik arratserat eta ez da batere harritzko odola su hutsa zuen haurrari errabia batek berehala hartu bazion bihotza gerlarat joiteko. Etzuen hainitz luzatu behar, nahiz etzituen oraino hamahirur urthe baizik.

Hazilaren 19an 1778an Etienne Pellot gerlako untzi batean sartu zen beraz Baionan *Marquise de Lafayette* deitzen zuten untzi [kortsarioa] bere hogoita hamar kanoiekin untzi eder bat zen [ordurakoz]. Ederrenetarik naski. Angleseri jazarri behar zuen kausituko zituen gunean.

Bainan gerlan ere bethi hobe da zer-nahiren oro pisaturik egitea: ez da guziz bethi zuhurtzia azkarragoari jazartzea. Hola egin zukeen bere baitan gure untziko kapitainak Anglesen bi untzi *Açores* ugarteari buruz ikusi zituelarik. Etzitzaioten jazarri, eta beren bidean joan ziren Anglesak, kanoikaldi batzuez itsasoa eta *Marquise de Lafayette* inharrositik.

Handik laster eta eremu bertsuetan Frantsesek buruz buru egin zuten *Inconstante* deithu berrogoi kanoietako bertze angles untzi batekin. Kanoiak orroaz hasi ziren bi untzietarik. Frantsesa nausitzerat zoalarik, gau ethorri zen eta Anglesa ihesi joan. Etienne Pellot batere ez omen zuten hoinbertze kanoien orroek lotsatu. Jada, bere lekhuari zuren birika eta berehala orok ikusi zuten denborarekin zerbeit atherako zela holako xoria ;

Hainitz urrundu gabe berrogei xalupa handi kargatuak ikusi zituzten lerro-lerro Portugaleko portuei buruz ari. Oi, zer eskukolpe ederraren mentura ; Bainan nor eta nola irriska xalupa horiek zaintzen zituzten bortz untzi ikharagarrien kontra ; Gauda eta itsasoaren hasarreak lagundurik irriskatu ziren halere eta xalupetan kargatuena bereturik ihesari eman, atxatxo⁵ ;

Irlandari buruz zoazilarik geroxago bidean bertze eskukolpe pollit baten egiteko padara⁶ ethorriarik etzuten galdu; bi etsai untzi biphildu⁷ zituzten eta biphilduak Bordelerat igorri.

Aldi batentzat aski lan eginik bazutela iduriturik orduan kapitain eta orori *Marquise de Lafayette* itzuli zen berriz Frantziarat.

⁵ *atxatxo*, momentuan.

⁶ *padara*, parada, okasioa.

⁷ *biphildu*, larrutu, lumatu.

A **din** hortan eta holako irriskuetan, mirakuilu othe da Etienne Pellot ez bazen berehala lotsatu edo bederen itsasoaz ase? Hameka badire gutiagorekin asetzen direnak. Bainan iduri du, xoria aireko egina den bezala, Pellot itsasoan ibiltzeko eta hango eremuetan egintza harrigarrienen egiteko sortua eta egina zela. Etzen lotsatu; gehiago bere ideietan finkatu baxharrik.

Bada, urthe bat iraganik irauin zuten ibilaldi eta gudu horietan ederrik ikusi zuen haurrak! Kolpatua ere izatu zen behin. Bainan zer dire nekhe eta kolpeak bihotzaren errofik heldu zen deiaren kontra? Eta gaixo maiteari gero eta gehiago oihuka ari zitzaion itsasoa. Itsasoa oihuka! Ez dakiteneri niholaz ez diteke erran zer den oihu hori ; Bai, itsasoa oihuka! Ihardetsi nahi zion segurki haurrak. Eta hobeki ihardesteko, lehen hain aise uzten zituen liburuari lothu zen. Hamalau urthetan ikasten hasi? Jada zakien bere gostuz, edo menturaz frogatu zutenek erranik, deusik ez dakiena ez ditakeela urrun joan, nahi duen bezenbat itzulikaturik ere laster behaztopatuko dela! Ikastea, on baino hobe dela.

Hirur urthez gehiago ez ditu begiak liburuatarik altxatuko, doi-doiako itzuli baten itsasoan egiteko baizik. Alde batetik ur gaziaren gostua etzuen arras ezpainenatrik galdu nahi, eta bertzetik Dalbarade kapitainak bere untzian xokho bat eskaintzen zuelarik, nork erran zezoken ezetz? Bere begi

⁸ *Le Courrier de Bayonne* n° 23937, 1937-XII- 4/5.

xorrotxekin Hendaiarrak jada argi eta garbiki ikusten zuen egun batez behar zitakeela Dalbarade bezalako gizon batez.

Doidoiako itzuli hori *Aigle* deithu untzian egin zuen eta ipharraldeko itsasoan. Erran gabe doa eskuak ederki betheak itzuli zirela herrirat Dalbarade⁹ eta bere mariñelak...

Jean Dalbadareren orri bat

Baina orain arte egin dituen bi itzuliak, Pellotentzat ez dire apetituaren idekitzeko hartzen diren edarixka hek bezala baizik. Arno onekin egiten den aphaireua geroxago hasi behar zuen : 1782an *Fier* deithu untzian. Dalbarade bera nausi, hamazazpi urtheetan.

Nihun ez dute berriek itsasoan bezen laster bidea egiten; trabarik ez dute, alabainan. Itsasturi guziek jada bazakiten beraz Etienne Pellot Hendaiar gazteak bere jakitate handi eta jite ezin lotsatuarekin aintzindari paregabe baten geia bazuela; eta Dalbarade kapitainak hori bazakien nihork baino hobeki. Horra zertako gogotik berekin hartu zuen Hendaiarra, hunek

⁹ Jean Dalbarade (Miarritze 1743 – Donibane Lohizune 1816). Frantziako Itsasoko eta Kolonietako ministro izan zen.

itsasoan ibiltzea berriz deliberatu zueneko. Jada errana dugun bezala, *Fier* deithu untzian sartu zen Etienne Pellot.

Urrun joan beharra zen untzi hori: Indietarat! Suffrent aintzindari guzietan famatuenaren ganat. Bizpahirur aldiz trabatu nahi izan zuten Anglesek bere bidean, guziz Bengaleko lurraren parean. Debaldetan. Pellot bezalako gerlari batzuen kontra dena etzuten egitekorik eta aldi bakhotx ederrak harturik gelditu ziren! Dalbaradek etzuen ondoko egunetan aski espantu egiten ahal Suffrent Pellot bere herritar gazteaz eta Sufrennek gain-gainetik goretsi zuen hau. Haste ona bere bizia itsasoan higatu nahi zuen gaztearentzat!

Hainbertzenarekin Anglesek bakea eginik Frantsesekin untziek hartu zuten herriko bidea eta *Fier* itzuli zen Lorient delako porturat. Hogoita hirur ilhabete zuen itsasoan zabilala.

Eskualdunak etzuen denborarik galdu portu hortako karriketetan eta biharamunean berean balea arraintzarat abian zen untzi ttarro batean sartua zen. Ondikotz, untzi horrek etzuen alderdi onik ukhan eta zerbeit egunen buruan Islandako uretan galdu zen! Nonbeitik handik ere osorik atheratu zen Pellot eta lurra bezen ilhun Hendaia rat itzuli j

Ez baitzen geldirik eta besoak gurutzaturik dagozken gizon hetarik, aise asma ditake zenbeit denboraz zer odol gaixtoak egin zituen Hendaian! Ardura itsas-hegiko harroka baten puntan zitakeen begiak itsasoan landatuak!... Binan egun handiak hurbiltzen ari zitzaizkon gerlate luze bat gainean Erreboluzione eta Buonaparte famatuarekin!

3

Bordelen 1793an gerlako untzi eder bat egin zuten hogoita bi kanoiekin eta untzi hura Général Dumouriez bathaiatu, Prusianoak Valmy deithu herrixkan garaitu zituen aitzindari handiaren orhoitzapenetan. Untzi berri hortako aitzindari gehien-gehienak, oro ez bada, Eskual-Herritik hartu zituzten: lehen kapitain Dihinx donibandarra; bigarren kapitain Dufourcq ziburutarra; lehen lotinat Etienne Pellot. Bixtan da aitzindari horiek araberako marinelak hauttu zituztela, eta otsailaren 15an *Général Dumouriez* atheratu zen portutik nun zer kausituko zuen. Zenbeit egunen buruko Ameriketarik heldu zen untzi bat bahitua zuen, leihorretik hainitz urrundu gabe. Bainan hor etzela deus handirik egiteko ikusirik, eta guziz nolazpeit ikasirik untzi handi bat bzela *Santiago de Chili* zeritzana Ameriketarik diruz kargatua ethortzekoa Açores ugartetako bidea hartu zuten itsas-gerlariak, haizea bezala harat heldu eta barrandan eman. Ekxhainaren 24-an agertu *zitzaioten Santiago de Chili* bere berrogoi kanoiak ageri, eta orroaz hasteko prest. Horrengatik Dihinx kapitainak eta marinel gehienek lorietan hasiko zuten gudua. Etzioten erhokeria hori egitera utzi Pellotek eta jukutriaz jokatzea hobe zutela orori buruan sar-arazirik, beren kanoiak zerbeitez estali zituzten lehenik eta urruntzerat bezala egin. Santiago de Chili hurbildu zitzaioten orduan, deusez suspixtu gabe. Hori bera pentsatua zuen Pellotek. Eskualdunek jauzi egin zuten bertze untzirat eta haizkorakaldika espainolak phorroskaturik denez jabetu.

Ondikotz Pellot kolpatua zen, eta handizki kolpatua!
Haren fama orotaratu heldu zen halere eta handik goiti
lurreraino agur egiten zioten ikusten zuten guziet!

Eskualduneri ez zitzaizkoten hainitz baliatu *Santiago de
Chili* hartan hatxeman 24 miliunak. Etxerat heldu zirelarik,
Anglesen hamar bat gerlako untzi alimalek khendu ziozkaten,
nahi bazuten eta ez... eta berak ere Angleterrarat preso
ereman!

Pellot preso! Lehoina kaiolan! Higitu gabe egon zen
haatik... sendatu arte. Holako gizon prestuari nor etzen
fidatuko? Anglesek eman ziozkaten beraz nahi zituen baimen
eta paper guziak kanporatu egunean oren pare batez
atheratzeko, nahi bazuen itsas-hegiko aire bixiaren hartzerat
juaiteko ere. Orobat artetan mainhtzeko. Noizetik noizerat
itsas ondoan kontrabandixt batzu kausiturik heiekin
adixkidetu zen eta nolazpeit arietsi zuen lausenguz edo
mehatxuz behin kontrabandaratu berenkin ereman zezaten!
Ondoko gauean... Frantzian zen!

Bi jauziz Parisen zen Dalbarade amiralaren — ezen
artean amiraldua zen Dalbarade — etxean. Dalbaradek uste
zuen Pellot etzuela ikusiko gehiago. Nola besarkatu zuen!
Paperak erreberitu ziozkan eta bidean egiteko mandatu batzu
fidaturik, etxerat zenbeit denborarentzat igorri, ongi pausa
zadin. Bainan herria nahasia zen eta Pellot eten aisa heldu
Eskual-Herrirat. Gutik egin omen zuen bizia ez baitzuen
galdu Bordeleko inguruetan! “Orduan hasi zitzauzkitan
buruko ileak zuritzen!” zuen erraten denboraren buruan egun
eta oren latzgarri hetaz mintzatzen zitzaizkioteneri.

Ongitzen hasi zeneko Dalbaradek hitz bat igorri zion eta
suffisante zertako untzian liotinantgoko bat eskaini.

1795an ekhainaren lehen egunetan joan zen etxetik
Pellot eta hogoiean sartu delako untzian. Liburuek ez dute aski
espantu Hollandako uretan angles untzietan Eskualdunak egin
ziozkaten jukutriez. Bainan Pellot etzen gerlako untzietan

bizitzeko egina; gatherik etzuen behar, eskuak libro nahi zituen...nahi zuenari nahi zuen bezala lotzeko! Itsas gerlari bezen itsas-ohoin zen odolez! Erdarak hitz batez erraten du hori “corsaire”. Gerlako untziak uztea galdetu zuen bera eta ardietsi. Hain maite zuen Dalbaradek, behinere deusetan ezetz erranen!

1796an buruilaren 2an *Coro* untzia Espainiari buruz abiatu zelarik Larregi Donibanekoa kapitain, Pellot han zen liotinant bezala. Laster bahitu zuten portuges untzi bat. Kapitainak Pellot kargatu zuen untzi bahitua ereman zezan Galiziako portu batetarat. Ereman zuzen xuxen bainan portuan sartu zelarik Gregorio de Silva, hiriko buruzagiak, Pellot preso hartu zuen. Presondegirat zoalarik bere marineletarik bat krrika bazterrean ikusirik Pellotek oihu egin zion...eskuaraz, joateko lasterka handik eta portuan prest egoteko xalupa batekin, oren erdi bat gabe han zela! Hala hla gertatu zen. Nola? Ori, arras aise! Egarri zela osatu batean sartu zen Pellot, bere zaintzaleak ondotik, edaten hasi zen zaintzaleak ere bai, ixtanteko mozkor-arai zituen... eta eskapatu!

Hortarik ageri du Pellot bihotz handiko gizona balinbazen deusek lotsa ez detzazken hetarik, zazpi izpiritu bazituela denbora berean. Jukutriaz hainitz lan handiagoak egin ditu indarka baino. Geroak hobeki erakutsiko dauku oraino. Untzi handiez aseko da gerlako untziez ase den bezala, eta hemendik goiti hein bateko untzietan ikusiko dugu bakharrrik. Nausi bakharr haatik! Ez meneko!

Portugaleko itsasoan gelditu ziren gure Eskualdunak nundik zer agertuko zitzaioten. Zenbeit egunen buruan bela batzu ikusirik urrunerat untzi hari buruz abiatu ziren. Untzi angles bat zen. ...hamasei kanoiekin. Jabetzeko nahi eta ez gainerat jauzi egin behar zitzaion, kanoiaz nausi zenaz geroz. Etzuen dudatu Hendaiarrak. Haizea bezala anglesari hurbildurik haizkorak eskuan, Eskualdunek jauzi egin zuten untzi batetik bertzerat eta etsaiari amor emanarazi, gogo onez edo bortxaz. Zer irrintzinak orduantxe!

Biharamunean irrintzinak sartu ziren haatik. *Belliquense* angles gerlako untzi handia nausitu baitzitzaioten! Horra beraz Pellot berriz preso Angleterran...

Aldi huntan ere xoria kiolatik eskapatuko da. Nola? Ixtorioak xeheki kondatzea merezi du, gizon harek zazpi izpiritu bazituela orai arte sinhetsi ez dutenek ere sinhets dezaten.

Gaztelu zahar batean ezarri zuten preso. Untziko lagun guziak han zituen berekin. Zernahi zaintzale bazuten. Xokho guziak baino berezikiago zaindua zen batere gazteluko sartoki bakharra, gathe lodi batzuekin altxatzen eta jausten zen zubi bat.

Eskualdunak aire pixka baten hartzerat eramaten zituztelarik baratze handi batetarat hango murre ikharagarriek gehiago lazten baizik etzituzten giza gaixoak. Ez, etzen handik

¹⁰ Le Courrier de Bayonne, n° 23952; 1937-XII-18/19.

atheratzerik. Pellot ari zen bakharririk irriz, kantuz eta jauzika Orhiko xoria Orhin bezen arin. Zertako? Leiho batean noiz-nahi emakume pollit ikusten baitzuen eta berea gogoan hura ohartarazi nahi baitzuen zer gizon ederra zen eta zer omore onekoa. Begia eta bihotza jo nahi ziozkan hots! Hala-hala gertatu zen eta gazteluko zaintzale nausiaren emazteak — hura baitzen delako jokoan — galdetu zuen gizon bitxi hura bere egoitzarat irriz ase baten egiteko. Bai, ase zela irriz egun hartan Pellot debruaren ziminokeriekin!

Ondoko egunetan ere joanarazi zuen oraino, adixkide batzuek ikus zezaten. Erran ditake ilhabete baten buruko inguruetakoa emazte eta haur guzien jostagailua zela Pellot. Etxekotu zen arras; arrunt xoratua zuen zaintzale-nausiaren emazte gaixoa. , Funtsean , bertze angles emazte guziak ere ba! Eta horra nun egun batez erraiten dioten baduela heientzat moldatua jostagailu bat bitxia baino bitxiago, hilak ere phitz-araz letzazkena. Bakharririk jauntzi berezi bat behar luke.

— Nolakoa?

— Ahal bezen ederra. Aintzindari handi-handi batena litake gizenik, bainan haren faltan gazteluko zaintzale-nausiarena ere ez litake gaizki...

— Bai hura aise ukhanen duzu! Bihar berean nahi baduzu!

Biharamunean zaintzale-nausiaren jauntzi ederra soinean, zapatetarik xapeleko lumetaraino ez da Pellotek egin etzuen erhokeriarik. Jada lurrerat eroriak zauden irriz emazte ergelak.

— Ora, andereak, emadazue bortz minuten ephea, handiagokoak ikusi eta adituko dituzue oraino. Bainan hortakotz aldatu behar dut. Agur.

Bainan aldatzerat joaiteko orde bi jauziz Pellot badoa kanporat deraman zubi hartarat. Ilhunbean zaintzaleek uste nausia dutela han, zubia jautsarzten dute... eta Pellot iragaiterat uzten.

Bortz minuta joan ziren eta hamar ere ba, emazteak deusez suspixtu gabe. Duda bat ethorri zitzaiotenko gau beltzaren gatik harasko joana zen Eskualduna. Gibelaldean hala su duenal, laster egiten du bidea. Eta argia gabe Folkestoneko portuan zen, aspaldi ezagutzen zuen frantses baten etxean. Lo? Ez dugu pentsatzen. Izaitekotz, erbiak bezala begi batez.

Egun lerro bat egon zen Folkestonen, egunaz gordea, gauaz harat hunat untzi bat noiz ikusiko zuen hartan Frantziarat sartzeko.

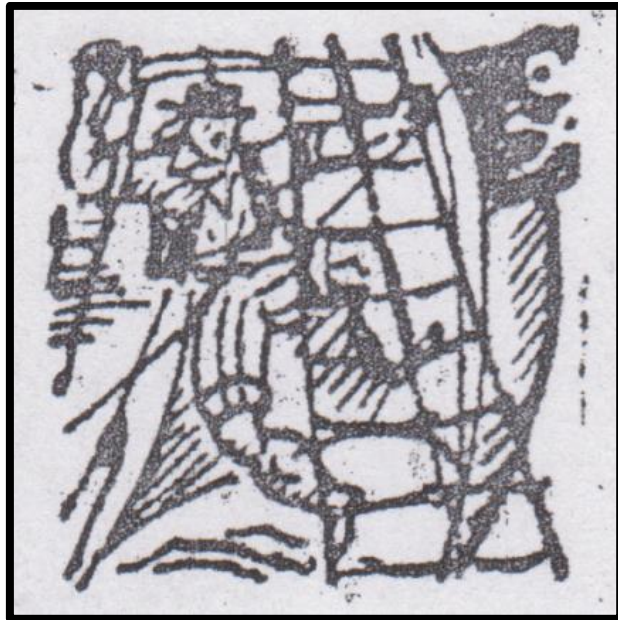
Badakigu haaatik, anhartean Beljikatik harat ethorri andere gazte bat jeneral angles baten aztaparretarik atheratu zuela. Andereari berehala gizon jauntzi batzu emanarazi ziozkan, etzezaketan ezagut. Hunekin nun zer ikusiko zuen zabilan gau batez, huna nun lau marinel angles buruz-buru egituzten edanskoak, edanskoak edo hobeki errateko edanak. Ez segurki lurrerat erortzeko heinean, baina zentzua galduxa! Beren kapitainaren kontra mintzo ziren marinelak eta elhe guzietarik ageri zuten edozoin tzarkeriaren egiteko prest zirela. Etzuen bertzerik behar Eskualdunak. Untziska bat bazuen prtuan begiztatua, lau lagun horiekin aise ibilaraz zezaken. Hurbiltzen zaiote beraz lau mozkorreri.

— Norat zoazte hola, adixkideak?

— Gure kapitain tzarraren menetik ihesi.

— Hain xuxen nihaurek lau lagun eskasa banuke hortxe dutan untzi batekin Frantzirat joaiteko. Funtsean ez da enea; jaun gazte hunena da. Nahuzue gurekin ethorri? Etzaitzuen urrikituko; jauregi eder baten bethe urhe badu...

Anglesek ihardesten dute baietz eta berehala xalupa bat hurbilarazirik hartan saraarazten ditu, bertze gogoetarik egiterat utzi gabe. Anderea ere erhi punttez laguntzen eta bera ere sartzen. Hamar arraba kolpez Pellot anderea eta gure mozkorrak han ziren unziaren ondoan... eta gero untziskan. Emak hor Pello!

Pellot etzen ondi itsasoan baizik, leihorreko aireak kalte egiten bide zion; etzuen beraz hezur zaharrik egin Hendaiako karrketan. *Deux-Amis* untzia manatzea norbeitek eskainirik, den gutienik dudatu gabe hartu zuen bere hamabi kanoi hiruetan hogoita bortz marinelekin. Agorrilaren laua zen. 1798 garren urthea. Xirulari bat ere xirula eta ttunttunarekin untzian berekin ereman zuela aldi huntan da errana, oren gaxtoetan dantza motxen ematen marinela alegeartzeko. Baditake Pellot bezalako norbeitekin deusek ez gaitu harritu behar!

Udazkeneko egun goxo eta ederrek handizki lagundu zuten eure itsastari bihotzduna; bortz untzi portuges beretu zituen denbora laburrik barne. Ondikotz, abendoari buruz itsasoa arras hasarretu zen eta Eskualdunak etziren nahi baino lasterrago itzuli herrirat. Aro tzarre sentitu duteneko ainhara maiteak ere hala-hala joaiten dire beren eremuetarat!

Hain xuxen untzi berri handi eta eder bat Bordelen egiten ari zuten hogoita zenbeit kanoiekin. Pelloti galdetu zioten bigarren kapitain bezala hortan sartzea. Nahiz jada badakigun gure hendaiarrak etzituela holako untzi handiak maite. *Bordelais* horrek tentatu zuen halere eta martxoaren 20ean berriz itsasoan zabilan nun zer ikusiko eta bahituko zuen. Hastean oro ongi joan zitzaizkoten eta laster lau untziska anglesek eskual portuetako bidea hartu behar izan zuten, Angleterrekoa utzirik kukuak makhur jo nahi zioten,

¹¹ *Le Courrier de Bayonne*, n° 23958; 1037-XII-24/25.

haatik geroxago eta, nahi ta ez, amor eman zioten ilhuntze batez alimalezko angles untzi bati. Pellot bere lagunekin joan zen berriz Angleterreko presondegien ikusterat... eta gozatzerat urarte lohiz inguratu batzuetan. Handik ihes egin nahi zutenek lephoraino lohian sartu behar zuten eta han itho. Hala galdu zen, bertze askoren artean, marexal Harispe famatuaren anaia gazteena. Pelloten kontseilueri etzioten behatu nahi izan.

Bada, aise sinhetsiko duzue Pellot berak ere etzuela Angleterran zahartu nahi ez eta han zahartzeko xederik! Gordeko lanean hasi zen laster, taulazko abarka luze berezi batzuen egiten, heiekin aiphatu eremu lohitsuaren iragaiteko. Eta hala iragan zituen gau beltz batez, ez aise segurik! bainan Jainkoak ongi lagundurik! Berak geroxago erraten omen zuen bezala.

Hala beharra! Dublin-eko portuan untzi bat bazen Portugalerat abian zena eta marinel xoil bezala hartan sartzen ahal izan zen Pellot. Ez ahal zuen hantik haintz salatu nor zen! Portugaleko lurra Porton unkitu zueneko Pellot joan zen saltegi batetarat eta han beilari jauntzi bat erosi Compostellarat joaiteko. Etzen Compostellen haintz gelditu eta horra zertako hendaiarrak handik laster makhila bat eskuan eta xahakoa bizkarrean ikusten ahal izan zuten elizako karrikeri gora heldu. Zer irriak egin ziozkaten batzuek, bainan ere zer musuak eman ziozkaten segur, oraino Angleterran zela uste zuten ahaide guziak. Norbeit harrituko othe ala Hendaian zangoa pausatu zueneko. Pellotek berriz juramentu egin bazuen sekulan etzutela hura ikusiko gehiago untzi handi batean itsasoari lotzen? Hitza atxiki du.

Ondoko neguetarik batez *Retour* hamar kanoietako untzian kausitzen dugu berrogoita sei marinelekin. Untzi angles bat ikusi zuen eta erran gabe doa, bahitu. Kontrabandixt batzu ziren anglesak. Untziaren jabea ez bide zen

Urhean iheri bizi; nigarrez hasi zen, Pellotek bahitu zuenekotz. Zertako ari zen hola nigarrez Eskualdunak galdeturik, ihardetsi zion bere haurren gatik egiten zuela nigar, jatekorik etzutela gehiago ukhanen. Eleheak elhea dakhar. Bi gizonak luzez mintzatu ziren elgarrekin eta Pellot etzen guti harritu behin nigar-egile horren anaiak etheratu zuela anglesen aztaparretarik ikastearekin.

— Nik orain zure bidean uzten bazintut zure untziarekin hitzeman zinezake sekulan ez duzula ahantziko?

— Gogotik!

— Eta sekulan zutaz behartzen banintz zure gainean kondatzen ahalko nuke?

— Bai, kondatzen ahalko zinuke, ni hementxet zure aintzinean anaizen bezein segur!

— Nola duzu izena?

— Wilson.

— Wilson, zoazi beraz zure bidean, eta bethi orhoit zaite Pellot Eskualdunak baduela nor-nahik berenbat bihotz! Agur, eta ibil zaite ongi...

Joan zen Wilson bertze makhurrik gabe Angleterrerat heldu eta egun batez geroxago ikusiko dugun bezala Pellot eman hitza atxiki! Mendiek ez dute elgar atxematen; itsasturiek ba.

Hainbertzenarekin Amiens-eko hirirat bildu ziren gerlarien mandatariak eta bakea egin zuten. Pellot itzuli zen beraz Hendaiarat. Orduan ikusi othe zuen lehen aldikotz Marie Larroulet, Urruñako neskatxa guzietan eder eta maitagarriena, eta xoratu? Ez dakigu. Dakiguna da bakharrik handik laster Urruñako elizan erretor zahar batek elgarri lothu zituela Etienne Pellot eta Marie Larroulet deusek hauts ez dezaken ezkontzako lokharriaz, eta berrogoi urthez deusek ez duela goibeldu ezkontza eguneko zero urdina!

Ondikotz, gerra berriz hasiera zozan eta Pellotek etzezaken kanoizen orrrua itsasoan entzun bihotzak jauzi egin gabe! Handik eta hemendik hiruetan gogoita hmar gizon bildu zituen eta *Général Augereau* hamabi kanoietako untzian itsaso zbalerat joan. Behar zen segurik kopeta harat menturatzeko, baina jada ikusiak ikusirikbadakizu Pellotek kopeta guziak bazituela!

Ez da pellot urhatsez urhats segitzen ahal bere harat-hunatetan, sobrea ibili da eta sobera egin du *Général Augereau* hortan ere. Hona 1804garren urthean buruilaren 4ean Augereau marexalak igortzen zion hitz bat ikusi nahi ez dutenak berak argituko ditu hitz horrek:

Pellot kapitainari,
Egin dituzunak ez bazaituzte aberastu bederen
zure fama handitu dute, eta segur bide eginaraziko
dautzute

¹² *Le Courier de Bayonne*, n° 23965, 1937-XII-31/ 1938-I-1.

ondoko egunetan. Nik hitzematzen dautzut. Enperadoreak zu bezalako gizon bihotzdunak maite ditu. Senda zaite laster kolpe horietarik. Ondoko egunetan badukezu oraino zeri loth...

Augereau.

Beraz kolpatua zen Pellot. Bernak zauriak gaixtaturik gutik egin zuen ez baitzen hortan hil. Ez. Herriko medikurik hoberenak bildurik artatu zuten. Bainan ixter baten moztea aipatu ziotelarik laster etxea hutsarazi omen zioten haatik... kanibet handi bat eskuetan harturik...! Baionako eritegian egon zen behin, gero Ternuako uretan eta sendatua etxerat itzuli, begi bat gutiagorekin segurki, bainan bethi itsasoarne amodio berarekin...

Bere kolpetarik arras sendatu gabe leihorrean erroak ez egiteko ixtanteko huna Pellot berriz itsasoan: *Retour* du manatu behar duen untziak izena. Untzi pollit bat, itsaskari ona. Alderdi tzar gehienak ukhan behar zituen haatik harekin hendaiarrak.

Lehenik denbora frango galdu zuen Espainiako portuetan itssoa arras gaixto zelakoz. Gero doidoia bi untzi ttipi bahitu orduko Vigoko aintzinean lanhoek inguratu zuten untzia. Eetzen zuhurtzia izanen higitzea. Han berean egon ziren beraz zenbeit egun, bainan lanhoak barraiatu zirenean Pellotek bir gerlako untzi etsai gainean bazituen. Zer egin? Eskapa? Eetzen eskapatzerik. Etsaieri jazar? Hainitz azkarrago ziren. Pellotek gizonik behar gabe eta debaldetan ez hilarazteko amor eman zuen beraz berehala eta hiruzpalaugarren aldikotz angles presondegietako bidea hartu.

Corck deitu portuan zangoa pausatu zuelarik itsas-ohoin guzietan famatuenak mundu bat jada bazen harat bildua ximixta bezala berria hedaturik. Burua aphas joan zen behatzailen artean Pellot, *arte batean hartua den axeria bezen ilhun*, dio berak.

Gure irakurtzaileek Pellot aski ezagutzen dute orai pentsatzeko aldi hontan ere etzela Angleterrako lurretan hainitz egon. Batere etzuen denborarik galdu kanporat atheratzeko baimenaren beha; galdetu gabe hartu zuen. Gau batez zaldi edanarazteko aska batzuetaraino joan zen, gibelka kurrituz, ondotik abiatuko zirenak engana ziten arrasto horiekin; han oinetakoak khondu zituen eta, Dublin jada ezagutzen baitzuen, harat buruz zango puntten gainean espakatu. Ondikotz, bidean sukar gaxto batzuek harturik, Wateford hirian gelditu behar izan zuen. Bi egunen buruan han atxeman zuten ez atseginik gabe, angles jandarma batzuek.

Berriz preso bertze ihes egiteko molde baten pentstzen hasi zen Eskualdun debrua, eta laster asmatu zuen. Hara ethorri aza-saltzaile gaixo bat zerbeit gisaz bildurik haren zakhuetarik batean sartu zan eta hola bertze aza zakhuen artean Kilmaloe-raino joan. Handik egundaino bezala oinez abiatu zen Dublineri buruz. Etzuen heldu behar oraino; ondotik atxeman zuten bilhariek.

Holako gizonak ez du aise etsitzen. Egia erran, etsitzen balu ez litake holako gizona! Beraz ondoko gauean berean ez dakigu nola zahagi bat airez betherik, ogi beltz handi bat bizkarrean estekaturik, Pellot presondegiaren aldetik zoan ereka handian sartu zen eta erreka hori aski lasterra baitzen, argia gabe zahagiaren gainean, kasik xukho itsasorat heldu. Nihor ohartu gabe estekan zagon xalupa bat hartu zuen eta arrabek eman ahala itsaso zabalari buruz abiatu. Harasko joana zen... untzi angles batetarik itsasturi batzuek ezagutu zutelarik. Handik laster Pellot berriz jandarma batzuen eskuetan zen Plymouth-eko portuan.

Zenbeitek nahiko zuten berehala gathez kargaturik lurpeko presondegi batean ezarri, handik bederen etzela sorgin bat bezala, bainan Pellot sobera fama handiko gizona zen holako presondegi batean ezartzeko, Bertzalde Adam

Saimler delako kapitain urgulutsu batek bere gain hartu zuen Eskualdunaren zaintzea. Eta Pellot etzuten lurpean ezarri.

Etzezaken haatik handik goiti ez eskuin ez ezker urhats bat egin Saimler kapitaina gibeletik baizik. Ez gaitzituarena egiten zuen Pellotek. Gehiago dena naski maltzurkeria bazuen anglesari begitarte ona egiteko eta polliki mintzatzeko. Laster Hendaiarrak du bere zakhuan sartuko elhe ederrenekin[...]. Ez da beraz batere harritzeko arras adiskidetu baziren Saimler eta Pellot. Noiz-nahi ostatuan sartzen ziren eta trago bat edateko!

Adixkideago eta Saimler fidago zen Pellot etzela espakatuko. Behinere ez bazuen arras begietarik galtzen, bederen urrentxagotik jarraitzen zitzaion eta hola Eskualduna harekin edo hunekin mintza zitaken. Horra nola ikasi zuen nun bizi zen Wilson, bertze orduz libre utzi zuen aita fmiliako kontrabandixt hura. Erran gabe doa biharamunean berean hitz bat ixilka igorri ziola Wilsonnek berehala [...] zion osoki haren zerbitzu...zela eta baldin Saimlerren atzaparretarik atheratzen bazen bere untzian lorietan eremanen zuela Frantziarat. Jauntzi batzu eta sos puska bat ere helerazi ziozkan.

Horiekin hogoita hameka eta eskua bazituen Pellotek, partida laster irabazi zuen. Saimler mozkor-arazi ondoan erhauts berezi batekin lokharatarazirik bi jauziz joan zen Wilsonen ganat eta haren untzian zenbeit egun geroxago Morlaix deritzan portuan sartu.

Bainan horra nun hiri hartan Anglesak arras kexu direla aditzen duen, baizik eta Saimler pozoinatu duela. Gehiago

¹³ *Le Courier de Bayonne*, n° 23972, 1938-I-8/9.

dena ikasten du juje anglesek jujatu dutela eta hiltzerata kondenatu. Badaki beraz Anglesek segkula gehiago itsasoan atxemaiten badute harenan egin duela. Ez du dudatzen ez bat eta ez biga. Angletererat itzultzen da eta Plymoutheko juje nausiaren aintzinean agertzen kopeta gora harek ez duela egundaino ez Saimler ez bertzerik pozoinatu, haren kontra ekharri jujamendua zuzen kontrakoa dela, zerua eta lurra higituko baditu ere frogatuko duela haren eskuak garbi direla. Eta holako.

Lanean zen Plymoutheko juje-nausiak Pellot libratuz, ez othe zuen gaizki jujatua izan zela frogatzen? Berriz preso sartuz ez othe zitzaizkon hainitz herritar kontra altxatuko? Oro haren gain uzteko erranik, harek xurituko zituela, Pellot ixil-ixila igorri zuen Frantziarat. Horra nola han kausitzen dugun beraz, berriz Morlaixen 1806eko apirilean.

Han aditurik Villeneuve amirala zenbeit egun gora behera jujatu beharra zela Trafalgarreko itsas-gudu famatua galdurik Anglesen kontra, Pellot joan zitzaion ikusterat eta bere laguntza eskaini erresumaz kanpo ihes egiteko. Baina biharamunean Villeneuve hila atxeman zuten bere zerbitzariak kanibet handi bat hertzetan barna sartua. Nork eta nola? Hori ez da egundaino ongi xuritu.

Dena dela Pellot berriz itzuli zen Hendaiarat; pausatzearen beharra bazuen. Berrogoi urthez goiti zoan batetik, eta ukhan kolpetarik noiz-nahi zer-nahi ikusten zuen bertzetik.

Bederatzi ilhabete handi egon zen etxetik kasik higitu gabe. Arras pizkortua zen beraz *Eve* manatzeko eman ziotelarik 1807an, otsailaren 16an. Baina Pellot ez dugu segituko untzi horrekin eta *Prince de Neuchatel* delakoan ibili zituen urhatsetan. Jada bertze untzi guziakin erran ditugunak errepikatu behar gintuzke. Beti beretik janez aspertzen da. Bi hitzez erran dezagun bakharrik denbora etzuela galdu

Hendaiarrak eta sos frango ekharri edo igorri omen zuela etxerat!

Mila zortzirehun eta hamabigarren urthea dugu, otsailaren hamabia. Aro pollit bat. *Général Darmagnac* abiatzen da itsaso zabalari buruz. Zortzi kanoi eta berrogoi eta bortz gizonekin oihaneko gei hoberenez egina. [...] bezen arin eta zalhu [...] rien gainerat [...] kapitain nola [...] untzi batek.

Gijoneko portuaren aintzinean eman zen barrandan *Général Darmagnac* harroka handi batzuen gibelean Pellotek nunbeitik bazakien handik iragan beharra zela *Nuestra Señora de Begoña* jatekoz, arnoz, sendagailuz eta diruz bethea. Nola utz espakatzerat holako ihizia?

Etzitzaioten nahi baino lehenago agertu, zenbeit egunen buruan bakharrik. Berek nihundik etzioten buru egiten ahal; bahitzea errex izanen zen segurki. Baina zaintzeko gibeletik bazuen angles gerlari bat. Zer egin buruz?

Ilhuntzea zen beharrik Pellot *Begoñari* hurbildu zitzaion beraz itsas-gidari bat zela eta harek sar-araziko zuela portuan. Lehenik portuko alderat abiatu zen Pellot egiazki, Angleseri erhautsa begietarat emateko; bainan aski eme gauak bidean har zezan. Arras ilhundu zenean portuko bidea utzi zuen... eta Baionakoa hartu.

Ondikotz, haize kontrakoak altxaturik betbetan Pellotek arras bide guti egin zuen zenbeit orenez segurki katiximan kausitzen ez diren juramentu eta arnegu guzien gatik. Beraz argiak itsasoa berriz hartzen hasi zelarik, *Begoña* gehiago etzuela han ohartzearekin, Anglesak etzuen den gutienekorik dudatu nork zakhuan sartu zuen hain polliki eta hegiz-hegi Baionari buruz haizea bezala abiatu zen hura ere. Eguerdiko Pellot bixtan zuen. Orduan han Bermeoko porturat sartu zen lastersko, han gerizan zitakeela.

Baduk hoberik! Bermeo etzen gehiago adixkide frantsesekin, Pellotek uste zuen bezala. Salcedo gobernadoreak berehala bahitu zituen beraz *Begoña* eta *Général Darmagnac*, lehentxago *Maréchal Moncey Magne* donibandar itsas-ohoinari bahitua zion bezala. Preso ereman zuten Pellot bera lurrerat. Hainbertzenarekin anglesa ere sartu izan zen portuan, harek ere behar zuela pastiza eder hortarik bere parte...

Orok ezagutzen zuten Pellot Bermeon. Zer trufak aditu zituen beraz! Bainan deusik etzitzaion gaitzitzen, trufari

¹⁴ Le Courier de Bayonne, n° 23979, 1938-I-15/16. Ondarra. Beraz, foiletinaren azken emaitza.

musika egiten zuen, axeria armiarmo baten sarean erori zela erranez!

Pellot armiarmo sare batean! Bixtan da laster hautsi behar zuela. Bertzalde nork duda anglesen aztaparretarik jada hiruzpalauetan atheratu den xoria laster eginen del espainolenetarik.

Nuestra Señora de Begoña hainbertze aberastasunekin berriz eskuratzeak burutik joanarazi zuen Bermeoko gobernadorea. Espainolek egungo egunean ere ez dute hoinbertze behar kantu, oihu, tiro, jauzi eta zalapartaka hasteko. Harritzeko bazkari bat eskaini zioten beraz portuan zuen itsasturien aintzindari guzieri, espainol edo angles eta Pellot bera ere gonbidatu zuen. Hendaiarrak bazakien edozoin piloten punpatik hartzen; bazkari hartara joan zen beraz... bere gogoan.

Mahainaren puntan jarri zen. Etzuen hitzik erran. Eri balitz bezala, mihi puntaz unkitu zituen jatekoak. Hala-hala lorietan zagon, bertze bazkaltiarrek iresten zituzteneri. Gertatu behar zena gertatu zen. Espainol eta angles arnoak ixtantean hasari zituen oihuka anglesek *Begoñako* aberastasunetan beren parte behar zutela, espainolek etzutela dretxorik. Kalapita gero eta handiago zoen. Pellot xutitu zen orduan, eta eri zela selhaururat pausatzerat joaitea galdetu. Gobernadoreak etzezoken holako eri bati ezetz erran. Eskualdunak joan zen beraz herrestan, herrestan belharreraino eta han zabal-zabala eman, othoi lo egiterat utz zezaten erranik. Gathaskariak beren gathaskari zauden gero eta gehiago, zerbitzariak mahaineko ondarren lehenbailehen iresteari. Pellot zutitu zen orduan, gerrian inguratua zeukan soka bat laza bati estekatu zuen eta selhauruko murru-begi ttipitik suge bat bezala luzatuz atheraturik lurreraino sokatik jautsi. Pentsatzeko da lurrean etzuela denborarik galdu ez eta harrabots handirik egin. Bi jauziz porturat joan zen eta handik bere untzirat. Hartan zituen oraino bere brrogoita bortz

marinelak. Zer besarkadak! Bazkaltiarrak zerbaitez dudatu zireneko *Begoña* eta *Général Darmagnac* harasko ziren, Baionarat hurbilduxeak.

Ez dugu uste geroztik Pellot itsasora joan zela; liburuek ez dute bederen erraten. Egia erran berrogoita hamasei urthe betheak zituen, eta bertzalde Europako erresuma guzietan bat egina zuten Frantziaren kontra.

